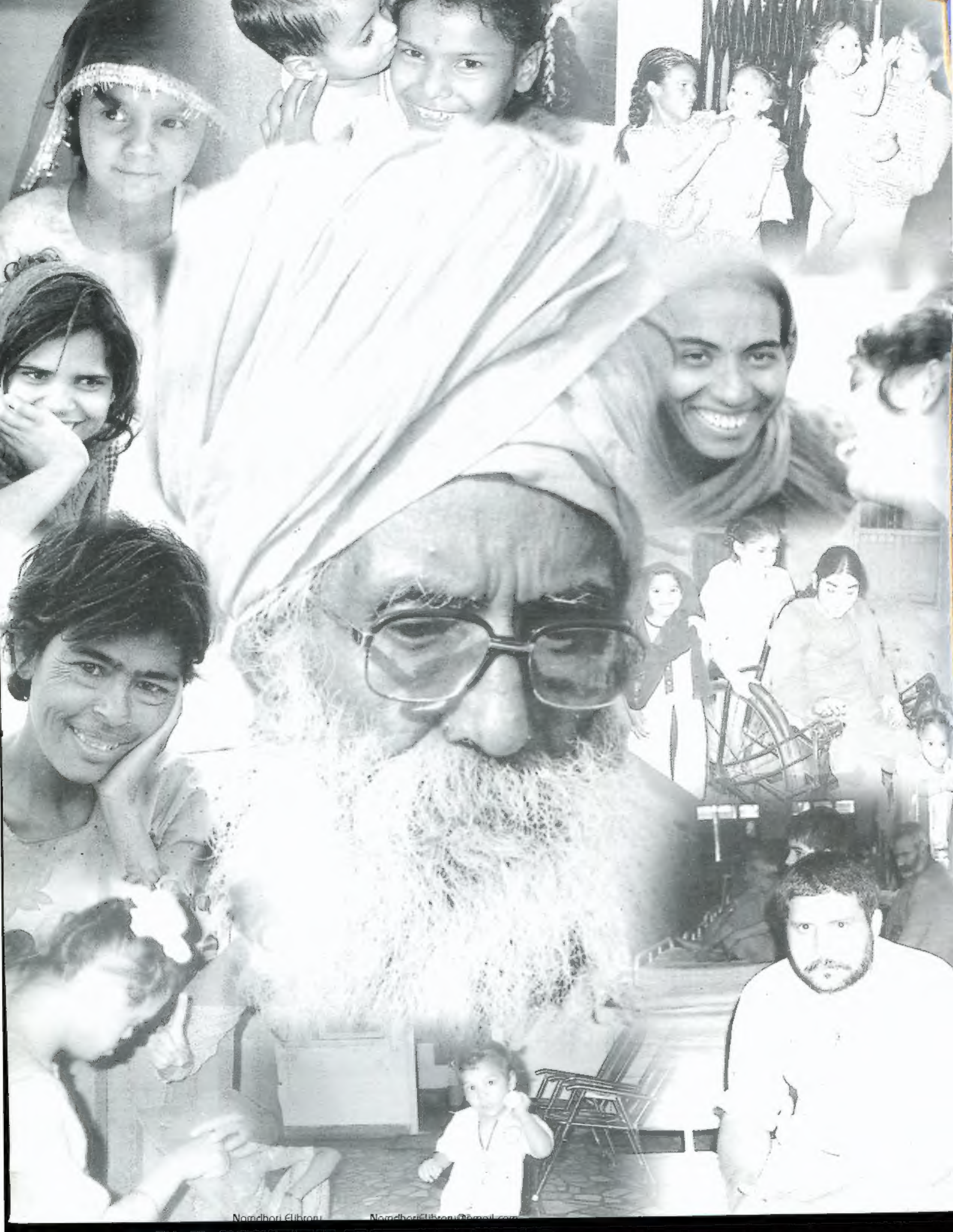


ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ



ਬੇਆਸਰਾ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ‘ਅਨੋਖਾ ਫਕੀਰ’
ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਬਾਨੀ-ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ॥



ਸਮਰਪਿਤ

ਉਸ ਮਹਾਨ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ

ਅਮਿੱਟ ਯਾਦ ਵਿਚ



ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ:) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

Tel : 0183-2584713, 2584586, 2587755

E-mail : pingal@jla.vsnl.net.in

Website : www.pingalwaraonline.org

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ

- ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ ।
- ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੋ ।
- ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਲਗਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੋ ।
- ਖਾਦੀ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋ ।
- ਸਾਦਾ ਖਾਣਾ, ਸਾਦਾ ਪਹਿਨਣਾ ਤੇ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ।
- ਡੀਜ਼ਲ ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ।
- ਸੰਜਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉ ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੋ ।
- ਰੁੱਖ ਲਾਉਣੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ, ਰੁੱਖ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ । ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਰੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਵੇ ।
- ਸੱਚ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਚਾਈ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਰਵੋਤਮ ਹੈ ।
- ਸਾਰੇ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤੇ ਬਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਲਈ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ।

—ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ

68 ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਇਕ 4 ਸਾਲ ਦੇ ਅਨਾਥ ਤੇ ਲੂਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬ, ਅਪਾਹਜ, ਪਾਗਲ ਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਗਤ ਜੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣਾ, ਗ਼ਰੀਬ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਸਵੇਰ-ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸਾਈਕਲਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਤੇ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਗ਼ਰੀਬ ਬੀਮਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸੀ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਬੀਮਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਬੈਠੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਸਟੈਂਡ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਟੀਨ ਦਾ ਛਤਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰ ਡਿਓਰੀ ਵਿਚ ਸੌਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਰਾਤ ਲੱਗਭੱਗ 70-80 ਯਾਤਰੀ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਕਰਕੇ ਸੌਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ।

ਪਰ ਇੰਨੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਝੇਲਦੇ ਹੋਏ, ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ, ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੇਖਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ, ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ, ਇਬਰਾਹਿਮ ਲਿੰਕਨ, ਫਲੋਰੈਂਸ ਨਾਈਟਿੰਗੇਲ ਤੇ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਜੀ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਸਿੱਖ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਖਾਰ ਲਿਆਂਦਾ।

14 ਸਾਲ ਭਗਤ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ। ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ

ਉਸਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਗਤ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਖੜ੍ਹਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਲੂਲੇ ਨੂੰ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਖੁਰੀ, ਮੇਖ, ਰੋੜਾ, ਇੱਟ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਧਨ ਫਿਰ ਕੰਮ ਆਵੇ ਤੇ ਟੱਟੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰ 'ਤੇ ਸੁੱਟਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ, ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਇਕ ਨਕਾਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਰੱਬ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ:

1. ਅਨਾਥ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਬੀਮਾਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੌਣ ਕਰੇ?
2. ਹਸਪਤਾਲ ਹਰ ਇਕ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਅਨਾਥ ਦਵਾਈ ਕਿਥੋਂ ਲੈਣ?
3. ਕਈ ਪਾਗਲ ਬੱਚੇ, ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਮਰਦ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੌਣ ਕਰੇ?
4. ਕਈ ਬੀਮਾਰ ਜੋ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਥੇ ਜਾਣ?

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਇਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰਿਫ਼ਿਊਜੀ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈਆਂ। ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਨਵੇਂ ਰਿਫ਼ਿਊਜੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਰੋਟੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਇਹ ਰਿਫ਼ਿਊਜੀ ਆਪਣਾ ਘਰ-ਬਾਰ, ਧਨ-ਦੌਲਤ ਸਭ ਕੁਝ ਪਿੱਛੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਏ ਸਨ। ਬੀਮਾਰਾਂ ਤੇ ਬੁੱਢਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਉਹ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਤੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹਾਉਂਦੇ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਬੀਮਾਰ ਤਾਂ ਉੱਠਣ ਜੋਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਉਹ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਲ



ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਭਗਤ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਧੋਂਦੇ।

ਜਦੋਂ ਰਿਫ਼ਿਊਜੀ ਕੈਂਪ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਪਿਆ। ਕੋਈ 4 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਭਗਤ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰੋਲਵੇ ਦੇ ਡਾਕਖਾਨੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਲਗਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਕੰਡਾ ਤੇ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਵੀ ਭਗਤ ਜੀ ਕੋਲ ਮਦਦ ਲਈ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਸਿੰਘ ਭਗਤ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

1 ਅਕਤੂਬਰ 1948 ਨੂੰ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਬੋਹੜ ਥੱਲੇ ਲਗਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦਾ ਮੁੱਢ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇਕ ਖਾਲੀ ਪਈ ਨਿਕਾਸੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਅਨੋਖੇ ਆਸ਼ਰਮ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਅਨਾਥਾਂ, ਬੇ-ਆਸਰਿਆਂ ਤੇ ਬੇ-ਇਲਾਜ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਯਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਚੰਦਾ ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਕਿ 1955 ਵਿਚ 90 ਸੀ, 1985 ਵਿਚ 450 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ।

ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਫੈਲ ਗਈ। ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਵੀ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਜ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ੁੱਭ-ਚਿੰਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਦਾਨ ਆਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਵ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕਮਰਾ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਸੌਂਦੇ ਰਹੇ। ਪਿਆਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਮੈਲੇ ਰਹੇ।

ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਛਾਪਾਖ਼ਾਨਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀਆਂ, ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰਾਂ ਤੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਛਾਪਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਖੋਜ ਬਾਅਦ ਲਿਖੇ, ਵੀ ਛਾਪਦੇ। ਭਗਤ ਜੀ ਵਲੋਂ 50 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਅੱਜ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਜਨ-ਸੰਖਿਆ, ਕੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜੰਗਲ, ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਡਿਗਦੇ ਮਿਆਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ, ਉਸ ਉਪਰ ਠੀਕ ਵਕਤ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਇਕ ਯੋਗ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਲਗਾਤਾਰ 6 ਸਾਲ ਉਹ ਬੀਬੀ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ, ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਤੇ ਔਕੜਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬੀਬੀ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਧ ਦੇਣੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੋਮਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ਜਿਥੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਧਰਮ, ਉਮਰ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ।





ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ



ਸੰਗਰੂਰ ਬਰਾਚ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਰਤਨ



ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਕੱਵਾਲੀ



ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਲਾਵਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ



ਸ. ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਗੋਵਾਲ ਐੱਮ.ਐੱਲ.ਏ. ਸੰਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ



ਸ੍ਰੀ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ ਬਹੁਗੁਣਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ



ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪੰਜਵੀਆਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਓਲੰਪਿਕ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪੰਜਵੀਆਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਓਲੰਪਿਕ, ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 9-10 ਨਵੰਬਰ, 2002 ਨੂੰ ਅਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ 350 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਵਿਕਲਾਂਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।



ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਬੁੱਟਰ ਕਲਾਂ ਦਾ ਬੱਡ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ



ਸਪੈਸ਼ਲ ਓਲੰਪਿਕ ਦੀ 'ਟਾਰਚ ਰੈਲੀ' ਦਾ ਆਰੰਭ



ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮਾਰਚ ਪਾਸਟ ਸਮੇਂ



ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਟੇਡੀਅਮ, ਜਿਥੇ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ



ਸਾਈਕਲ ਰੈਲੀ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਵਿਕਲਾਂਗ ਬੱਚੇ



ਸਾਈਕਲ ਕੁਰਸੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਵਿਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ ਬਹੁਗੁਣਾ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪੰਜਵੀਆਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਓਲੰਪਿਕ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਪੰਜਵੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ, ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 9-10 ਨਵੰਬਰ, 2002 ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ 350 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਵਿਕਲਾਂਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ।



ਬੀਬੀ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਵਿਜੇਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ



ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨਾਲ



ਖੇਡਾਂ ਸਮੇਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼



9 ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼



ਸੰਤ ਲੋਗੋਵਾਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਡਾ. ਚੌਹਾਨ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਓਲੰਪਿਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸਨ।



ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਗਿੱਧਾ



ਬਾਲਵਾੜੀ

ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 35 ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਹਨ। 15 ਬੱਚੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ। 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।



ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੁਝ ਲੱਭਦੀਆਂ, ਇਹ ਅੱਖਾਂ।



ਇਕ ਖੁਸ਼ ਪਰਿਵਾਰ



ਇਹ ਅਜਨਬੀ ਕੌਣ ਹੈ ?



ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵੀਰ !



ਹੈਲੋ, ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ



ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ



ਸੜਕ ਤੋਂ ਚੱਕਿਆ ਇਕ ਵੱਟੜ ਰੋਗੀ



ਇਕ ਅਨਾਥ, ਜੋ ਸੜਕ ਤੋਂ ਚੱਕ ਕੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ



ਇਕ ਅਨਾਥ ਅੰਗਰ, ਪਿੰਗਲਵਾੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ



ਜਦੋਂ ਇਹ ਰੋਗੀ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ



ਇਕ ਬੇਆਸਰਾ ਵਿਕਲਾਗ



ਇਕ ਬੇਸਹਾਰਾ ਅੰਗਰ ਆਪਣੇ ਵਾਰਡ ਵਿਚ



ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੋੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਣੋ ਫਿਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਆਈ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਰ ਠੀਕ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਰਟ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਛੋਨ ਕਰੋ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ ?

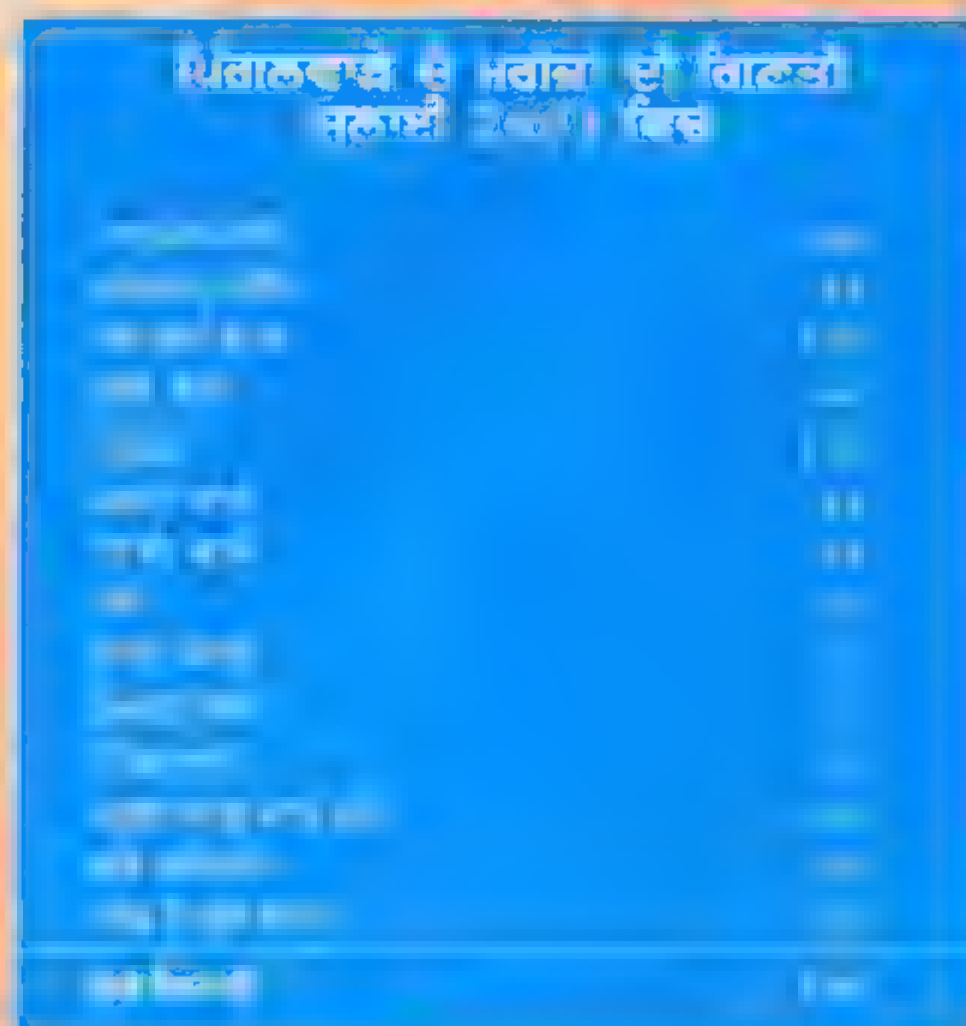
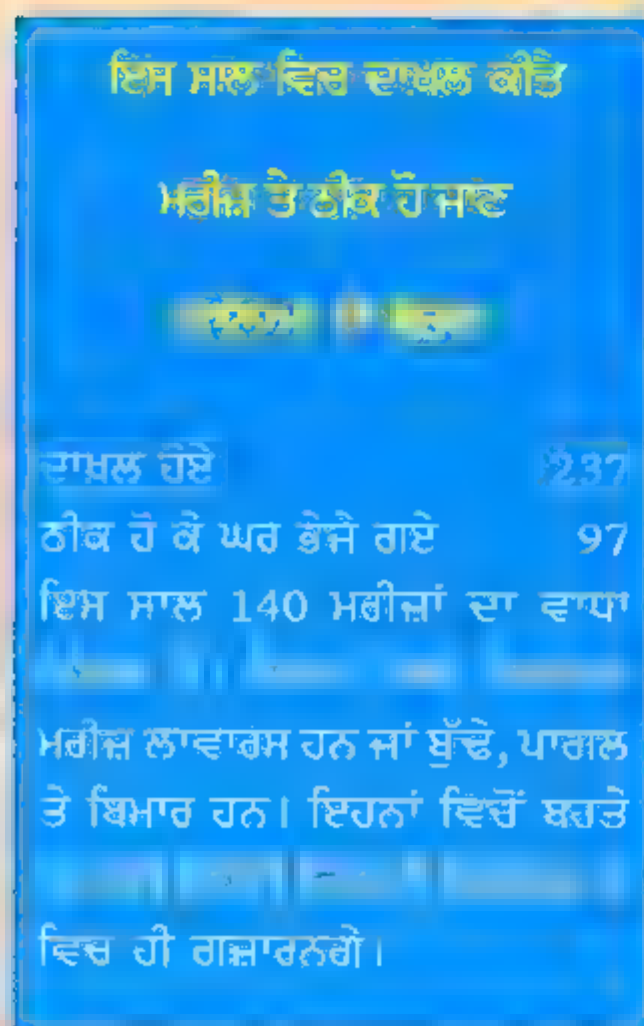
1. ਰਾਣੋ ਦਾ ਘਰ ਵਾਲਾ, ਰਾਣੋ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਣੋ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

2. ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਆਹੀ ਧੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਖਲਾਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਂ ਦੇ ਇਖਲਾਕ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਣੋ ਵਰਗੇ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ।

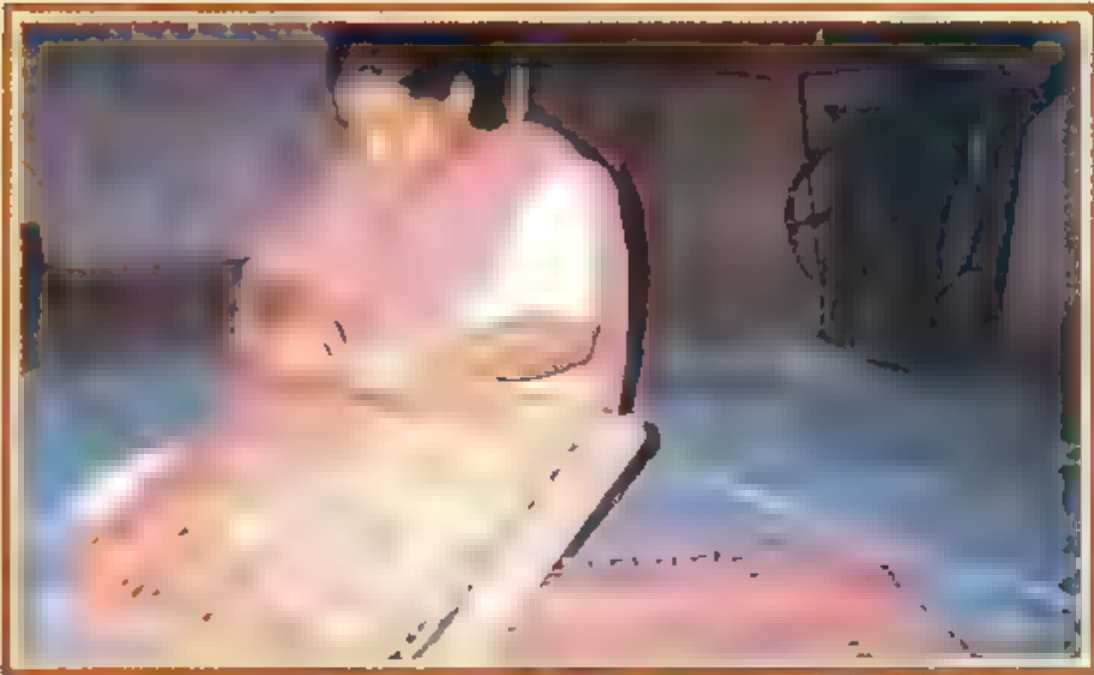
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਪੱਖਾਂ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਘਟਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਪਰ ਜੇ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਹੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਰਿਕ ਸੰਬੰਧ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਰ ਕੇ ਪਛਤਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ 'ਡੋਰਿਆਂ' ਤੇ 'ਬਾਬਿਆਂ' ਦਾ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਰਾਣੋ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕੋਈ 20 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਆਲਾ ਇਮਾਰਤਾਂ ਤੇ ਬਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਡੋਰਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ 'ਡੇਰੇ' ਗ਼ਲਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਣੋ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।

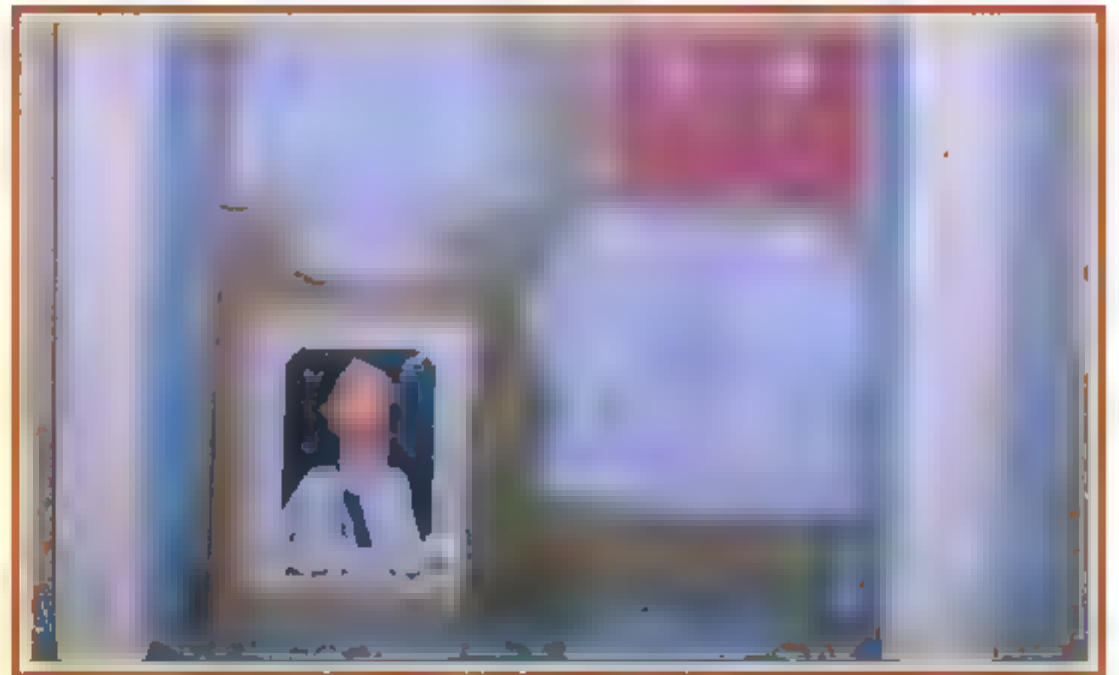
ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਬੀਮਾਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ ਵੀ, ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ।



ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਜਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੁੜ ਵਸਾਉ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਵਾਈ, ਸਿਲਾਈ, ਬੁਣਾਈ, ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਆਦਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਚੁਣਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।



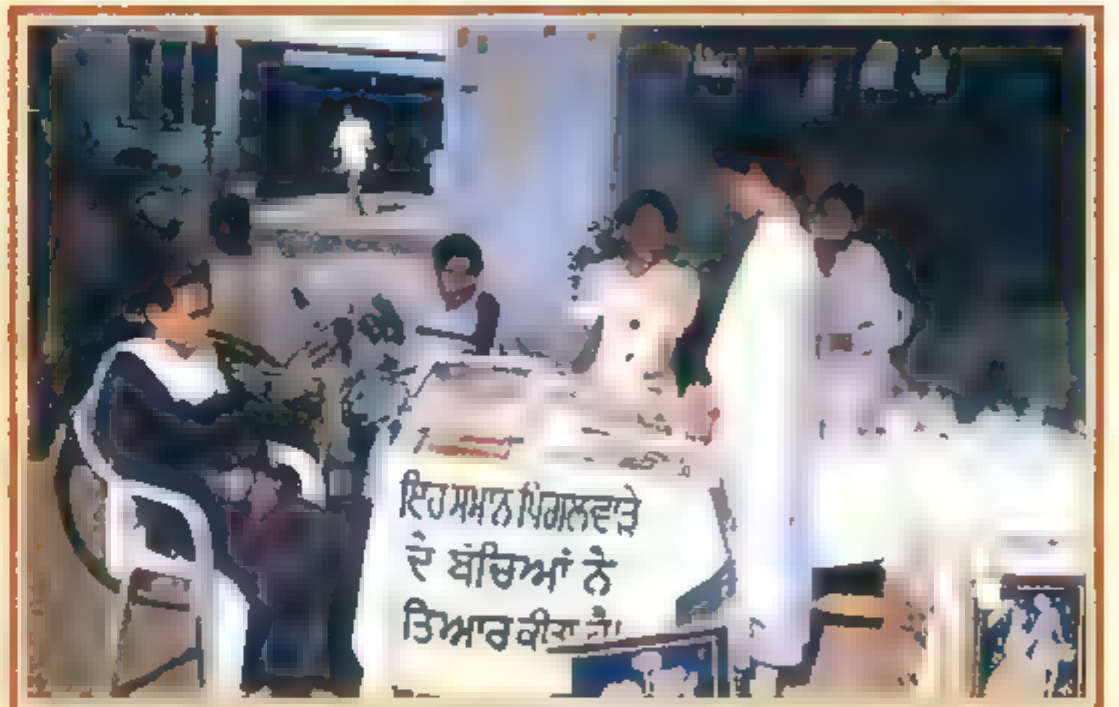
ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਇਕ ਬੱਚੀ ਬੁਣਾਈ ਕਰਦੀ ਹੋਈ



ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੀਤੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਕੱਪੜੇ



ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਨੁਮਾਇਸ਼



ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਲਾ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ



ਮਨਮੋਹਕ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਆਕਾਰ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ



ਕਵਾਈ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਇਕ ਸਫਲ ਕਸ਼ਿਸ਼



ਮਿ. ਮਿਰਿਅਮ ਕਾਰਾਵੇਲਾ, ਅਮਰੀਕਨ ਦੁਤਾਵਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਕੱਤਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ



ਮਿ. ਮਿਰਿਅਮ ਕਾਰਾਵੇਲਾ, ਇਕ ਸ਼ੁੱਭ ਕਾਰਜ ਲਈ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ



ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠੂਰਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ



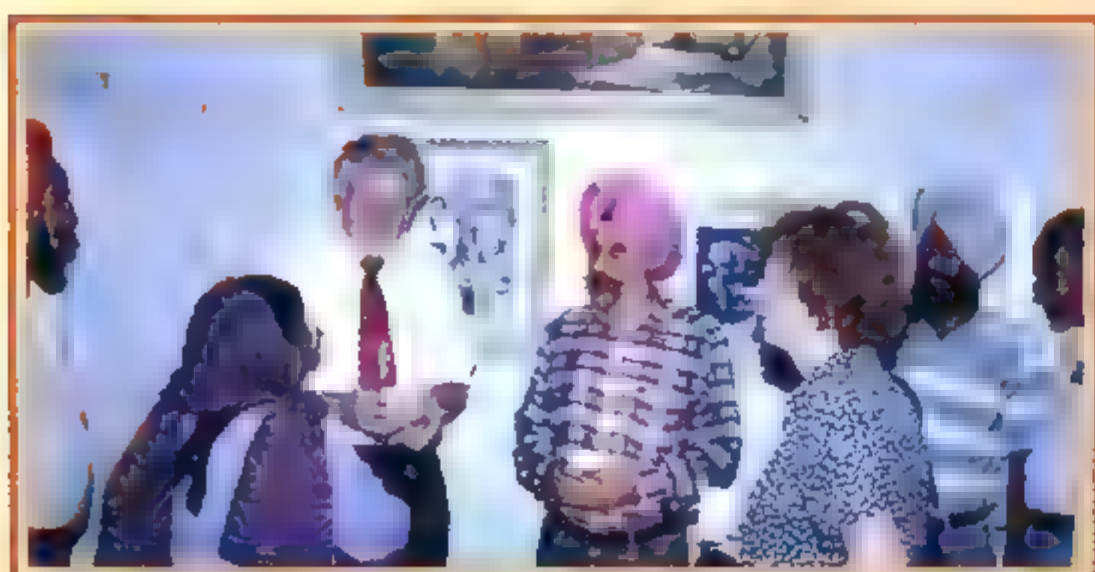
ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠੂਰਾ, ਭਗਤ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ



ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਲਾਵਰੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨਾਲ



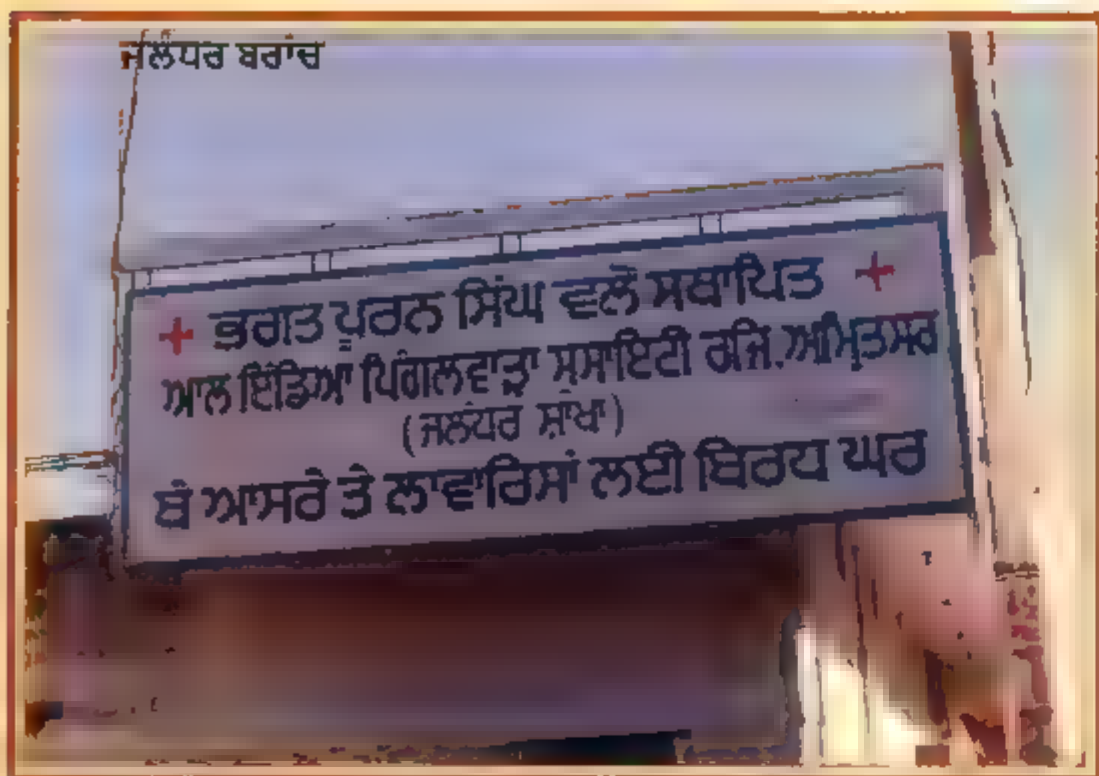
ਲਾਇਨ ਕਲੱਬ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ



ਡਾ.ਐਚ.ਐਚ. ਰੋਪਰਜ਼ ਐਮ.ਡੀ. (Max Planck Institute for Molecular Genetics, Berlin, Germany) ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ



ਡਾ. ਰੋਪਰਜ਼ ਮਹੀਜਾ ਨਾਲ



ਇਸ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿਚ 39 ਮਹੀਨੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮਾਨਸਕ ਭੇਰ 'ਤੇ ਪੀਸ਼ਤ ਹਨ।
ਪਤਾ : ਮਕਦੂਮ ਪੁਰਾ, ਧੋਬੀ ਮਹੱਲਾ, ਜਲੰਧਰ
ਟੈਲੀਫੋਨ : 0181-238947
ਇੰਚਾਰਜ : ਸੁਕਵਾਰਡਨ ਲੀਡਰ, (ਰਿਟਾਇਰਡ) ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ



ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ 8 ਕਿ.ਮੀ. ਦੂਰ ਜੀ ਟੀ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ।
80 ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਹੋਸਟਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਯਜਨਾ ਹੈ
1. ਬਨਾਵਟੀ ਅੰਗ ਕੇਂਦਰ (ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ) 2. ਗੰਗੇ ਤੇ ਬਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਕੂਲ
3. ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ 4. ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ)



ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਾਖਾ



ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸ਼ਾਖਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸ਼ਾਖਾ 250 ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਇਥੇ 30 ਰੋਗੀ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਕਲੋਨਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਗਰੀਬਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੁਫਤ ਹੈ।
ਇੰਚਾਰਜ

ਮੇਜਰ (ਰਿਟਾਇਰਡ) ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਟੈਲੀਫੋਨ : 0172-697625
ਸ੍ਰੀ ਪੀ.ਸੀ. ਜੈਨ
ਮੈਂਬਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੁਸਾਇਟੀ
345-ਸੈਕਟਰ 38-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਟੈਲੀਫੋਨ : 0172-693850



ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਾਖਾ

ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਾਖਾ : ਇਹ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ 3 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਧੂਰੀ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਥੇ 117 ਰੋਗੀ ਹਨ। 240 ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
ਆਨਰੇਰੀ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ : ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਟੈਲੀਫੋਨ : 0167-3236812
ਸ਼ਾਖਾ ਇੰਚਾਰਜ : ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ
ਟੈਲੀਫੋਨ : 0167 3235040

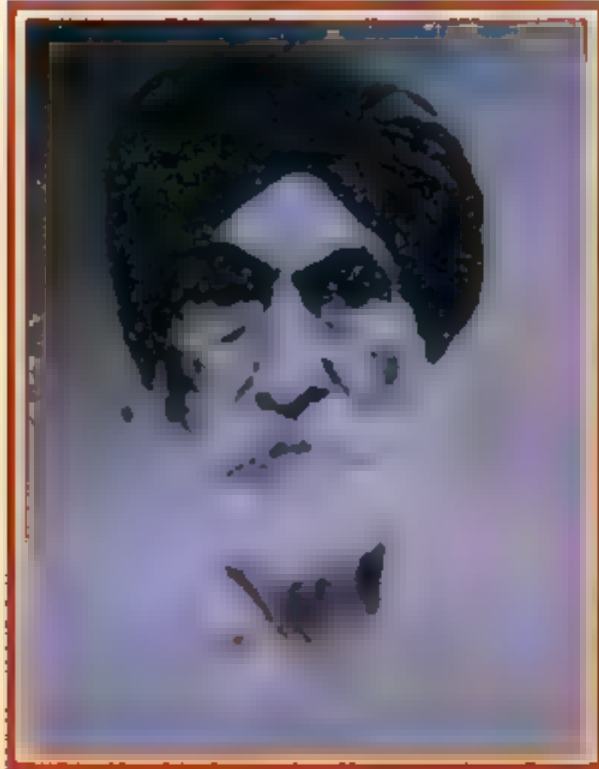
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸ਼ਾਖਾ

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸ਼ਾਖਾ ਇਥੇ 95 ਰੋਗੀ ਹਨ।
ਇੰਚਾਰਜ : ਬੀਬੀ ਬਲਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਟੈਲੀਫੋਨ : 01859-22798



ਦਾਨੀ ਸੱਜਣ

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ 800 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕੁਲ ਖਰਚਾ ਕਰੀਬ ਡੱਢ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਖਰਚਾ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼-ਬਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।



ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਗੁਰਮਖ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਲਈ ਵੇਖੋ pingalwaraonline.org



ਸ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸਵਾਰਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿਚ



ਮਾਸਟਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਰਿਟਾਇਰਡ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਡਾਕਖਾਨਾ ਕਰਿਆਮ, ਰਾਹ ਰੋਡ, ਨਵਾਂ ਬਹਿਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ



ਸ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ, 'ਬਰਿਟਿਸ਼ ਏਅਰਵੇਜ਼' ਦੇ ਮਿਡਲਸਕੈਸ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਖ ਸਥਾਪਤ ਐਨ ਆਰ ਆਈ ਸਟਾਫ ਵੱਲ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਨੂੰ ਇਕ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।



ਸ੍ਰੀ ਆਰ ਐਲ ਭਾਟੀਆ ਜੀ, ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੋਆਮੈਂਟ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈਕ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।



ਸ੍ਰੀ ਸਾਵਰ ਮਸੀਹ ਪਿੰਡ ਦੋਲਪੁਰਾ ਡਾਕਖਾਨਾ ਧਾਰੀਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪਰ ਪਿਛਲੇ 35 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।



ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਇਕ ਟੀਮ ਬੀਬੀ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆਰ.ਐੱਸ.ਪੁਰਾ ਤੇ ਅਖਨੂਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਉੱਜੜ ਕੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪਹੁੰਚੀ। ਇਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਜਗ੍ਹਾ	ਪਰਿਵਾਰ
1. ਦਬਲੇਸ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ (ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ)	642
2. ਪਿੰਡ ਸਾਲਮ ਚੱਕ	20
3. ਪਿੰਡ ਚੌਵਾਲਾ	40
4. ਬਾਨਾ ਸਿੰਘ ਸਟੇਡੀਅਮ	238
5. ਨਾਈਵਾਲਾ (ਨੇੜੇ ਜੋੜੀਆਂ)	229
6. ਪਿੰਡ ਸੋਹਲ (ਨੇੜੇ ਅਖਨੂਰ)	112
ਕੁੱਲ	1281

ਇਹ ਕੁੱਲ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ:

ਜਿਨਸ	ਨੰਬਰ
1. ਕੰਬਲ	2000
2. ਚਾਦਰਾਂ	1000
3. ਕਣਕ	700 ਕੁਇੰਟਲ
4. ਦਾਲ	15 ਕੁਇੰਟਲ
5. ਸਾਬਣ	2000 ਪੀਸ
6. ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ	4 ਜੋੜੇ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸਤੇ

ਸਫ਼ਾਈ ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਧੋਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗ ਹੈ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ 30-40 ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।



ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਸਮੱਗਰੀ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ



1. **Bibi Abnash Kaur,**
124, Blackmere Cir,
Brampton ONT., 16W 4C1 CANADA
Tel : 001-905-450-9664
2. **Bibi Mohinder Kaur**
529, Royal York Road, Etotricoke ONT.
M&X 257 CANADA
3. **S. Gurbaksh Singh Sivia,**
63, Peacock Street, Greavesend Road,
Jan Kent DA 12 IEG UK.
4. **S.J. Habersaat, Switzerland**
5. **S. Hardev Singh Cheema**
Beant Nagar, P.O. PAP Lines,
Jalandhar
6. **Bibi Inderjit Kaur Khalsa, Talwandi Sabo**
7. **Bibi Jatinder Kaur Sawhney**
Medical-PA, Craintowers
Scute 201, 1600 Crains Highway U.S.A.
8. **Bibi Chanan Kaur**
Mr. S. P. Singh
22A- Grosvenor Road
Southall Middx 4BZ 4BG UK.
9. **S. Raghbir Singh Sahni**
F-15, Green Park, New Delhi
Tel. : 011-6524671
10. **S.F. Gurdial Singh**
538, Sec. -16A, Faridabad
11. **Giani Mohan Singh**
86-A, Model Gram,
Ludhiana Tel. : 0161-403032
12. **S. Harcharan Singh**
Patna Tent House, Patiala
13. **S. Dharam Singh Daroli Bhai**
14. **Bibi Harbans Kaur, Barnala**
15. **S. Tirlochan Singh Cheema, Sangrur**
16. **S. Bhupinder Singh, Qadian**
17. **S. Satnam Singh Advocate, Amritsar.**
18. **S. Harbhajan Singh Bajwa**
Bajwa Photos, Batala
19. **Principal Narinder Singh Soch**
20. **S. Harpreet Singh, Journalist Amritsar**
21. **S. Harjap Singh, Amritsar**
22. **Bibi Harjit Kaur, Paonta Sahib**
23. **S. Gurdial Singh, Nangal**
24. **Prof. S.S. Chhina,**
Khalsa College, Amritsar
25. **Dr G.S. Bhalla**
Guru Nanak Dev University, Amritsar
26. **Shiromani Akali Dal (Branch A, Derby)**
100, Porter Road, Derby
27. **Capt. Mohinder Singh, Mardan House,**
1A/5, Model Town, Patiala
28. **Kohinoor Club of California**
2214, Longview Drive, Rozevilla
California
29. **Col. (Dr.) V.S. Battu, Chandigarh**
30. **Australian Sikh Association**
Sikh Centre
8, Meurants Lane
Glenwood, N.S.W. 2768, Australia
31. **Sri Guru Singh Sabha**
Park Avenue Southall
Middsx UK.
32. **Dashmesh Cultural Centre**
135, Martinade Blvd NE
Calgary AB T3 J2 X5
33. **Dr. H.H. Ropers**
Max Planck Institute
Berlin
34. **Bibi Jatinder Kaur Dosanjh**
7713, Tobruk Court
Hanover MD 21076 U.S.A.
Ph. : 410-551-8010
35. **Dr. V.P. Lakhanpal**
84, Circular Road, Amritsar
36. **S. Agya Pal Singh Khuman, Mumbai**
37. **S. Gyan Singh**
8/2, Nehru Nagar,
New Delhi. Ph.: 011-6836668

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੁਸਾਇਟੀ



Dr. Inderjit Kaur
President, Pingalwara, Amritsar



S. Mohkam Singh
Vice President
S.C.O. 3015-16,
Sector 22-B,
Chandigarh-22



Ar. Mukhtar Singh
Hony. Secretary
577, D-Block,
Ranjit Avenue, Amritsar
Tel.: 0183-2501399



S. Rajbir Singh
Member
221, E-Block,
Ranjit Avenue, Amritsar
Tel.: 0183-2504124



Shri Prakash Chand
Member
3453, Sector 38-D,
Chandigarh
Tel.: 0172-693850



Dr. Jagdeepak Singh
Member
20, Doctor's Avenue,
Amritsar
Tel.: 0183-2422938



S. Joginder Singh
Member
105, Dasmesh Nagar,
Patiala
Tel.: 0175-2350530

ਬੀਬੀ ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਜੀਵਨ ਵੇਰਵਾ

ਨਾਮ	ਡਾਕਟਰ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ
ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ	ਡਾਕਟਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ
ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ	25 ਜਨਵਰੀ 1942
ਵਿਆਹ	ਅਵਿਵਾਹਤ
ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ	ਐਫ.ਐਸ.ਸੀ. ਮੈਡੀਕਲ (1959), ਐੱਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐੱਸ. (ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਪਟਿਆਲਾ, 1967)
ਤਜਰਬਾ	ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਧੀਨ 1967 ਤੋਂ 1973 ਤੱਕ। ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਅਤੇ ਜੱਚਾ-ਬੱਚਾ ਹੋਮ 1973 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ/ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ਮੈਂਬਰ ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ 2. ਮੈਂਬਰ/ਟਰੱਸਟੀ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਸੰਗਰੂਰ 1976 ਤੋਂ 1981 ਵਾਈਸ-ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਇੰਡੋ-ਸੋਵੀਅਤ ਕਲਚਰਲ ਸੋਸਾਇਟੀ 1977-1981 ਮੈਂਬਰ, ਚਾਈਲਡ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੋਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ 1987-88 ਮੈਂਬਰ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਗੋਵਾਲ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਮੇਟੀ 1985 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੈਂਬਰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ:) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 1988-92 ਸਰਪ੍ਰਸਤ/ਪ੍ਰਧਾਨ, ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ:) 15-8-92 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ
ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ਲੱਗਭੱਗ 800 ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਥ ਬੱਚੇ ਬਿਰਧ, ਬਿਮਾਰ ਤੇ ਰੋਗੀ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਗੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। 2. ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੁਫਤ ਦਵਾਈਆਂ। 3. ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਹਾਇਤਾ (ਟਰਾਈਸਾਈਕਲ ਆਦਿ) 4. ਦੁਰ-ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ 5. ਸਮਾਜਿਕ, ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਪਰਿਆਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤਾਈਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ।
ਵਿਦਿਆ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ਪਿੰਡ ਵੱਲਾ ਨਜ਼ਦੀਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਕੂਲ “ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ” ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ 260 ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਫਤ ਹਨ। 2. ਕਾਦੀਆਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਿੰਡ ਬੁੱਟਰ ਕਲਾਂ ਵਿਚ “ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ” ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਫਤ ਹਨ। 3. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਗ਼ਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਕਿਤਾਬਾਂ
ਪਰਿਆਵਰਣ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ਹਰ ਸਾਲ ਰੁੱਖ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ 2. ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨਰਸਰੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ 5000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੂਟੇ ਲਗਾਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। 3. ਪਰਿਆਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਦੀ ਛਪਵਾਈ ਤੇ ਵੰਡਾਈ
ਸਮਾਜਿਕ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਤਾਬਚਿਆਂ ਦੀ ਛਪਵਾਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤਾਈਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਉੱਦਮ।